

In Memoriam

Taloushistorian emeritusprofessori Erkki Pihkala

Riitta Hjerppe ja Kai Hoffman

Valtiotieteiden tohtori, professori Risto Erkki Olavi Pihkala kuoli 2. toukokuuta 2024 Helsingissä. Hän oli syntynyt Aitolahdessa (entinen kunta Pirkanmaalla; kuuluu nykyään Tampereen kaupunkiin) 11. kesäkuuta 1938.

Professori Pihkala kuului monista yhteiskunnallisista vaikuttajista tunnettuun Gummerus-Pihkala-sukuun. Hänen vanhempansa olivat filosofian maisteri Risto Pihkala ja hammaslääkäri Eine Pihkala. Lapsuutensa Pihkala vietti Aitolahdessa isovanhempiensa, professori Rurik Pihkalan ja tämän puolison Ella Laalahden omistamassa Laalahden rusthollissa. Erkki Pihkalan isä ryhtyi sittemmin metalliteollisuusyrittäjäksi ja muutti perheensä kanssa Pälkäneelle, Aitoon kylään, jossa lapset kävivät koulunsa. Ylioppilaaksi Erkki Pihkala kirjoitti 1957 Pälkäneen yhteiskoulusta. Valtiotieteiden kandidaatiksi hän valmistui 1962 ja lisensiaatiksi 1964, pääaineenaan kansantaloustiede. Tohtoriopinnoissa pääaineeksi vaihtui talous- ja sosiaalhistoria ja valtiotieteiden tohtoriksi Erkki Pihkala väitteli 1970 aiheenaan Suomen Venäjän-kauppa vuosina 1860–1917.

Erkki Pihkalan työura jakautui tavallaan kahteen osaan. Hän toimi runsaan kymmenen vuoden ajan tutkijana taloustieteellisissä tutki-

muslaitoksissa, ensin Suomen Pankissa 1963–1965 ja sitten vuosina 1965–1973 Pohjoismaiden Yhdyspankin (PYP) taloudellisessa sihteeristössä, vaikka pistäytyikin välillä Kyproksella puoli vuotta upseerina YK:n rauhanturvajoukoissa. PYP:ssä kirjoitettiin pankille aikataulutettuja taloudellisia selvityksiä, tilastoja ja johtajien puheita. ”Siinä oppi kirjoittamaan”, pohti Pihkala itse.

Toinen vaihe alkoi 1973 kun Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan perustettiin taloushistorian apulaisprofessorin virka. Pihkala oli luonnollinen valinta tuohon tehtävään. Tuo kausi jäi vain kahden vuoden mittaiseksi, sillä 1975 hänet kutsuttiin Helsingin kauppakorkeakouluun taloushistorian henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi. Tuossa virassa Erkki Pihkala toimi eläkkeelle siirtymiseensä saakka.

Professori Pihkala oli erinomainen luennoitsija, tehtävään perusteellisesti paneutuva opintojen ja opinnäytteiden ohjaaja ja arvostettu opettaja. Kauppakorkeakoulussa hänellä oli suhteellisen vähän pääaineopiskelijoita, mutta valtaosa opiskelijoista tutustui häneen suurimmatkin luentosalit täyttävillä kansantaloustieteen oppihistorian peruskurssitason luennoilla.

Erkki Pihkala oli aloittanut opintonsa kansantaloustieteessä ja sivuaineeksi oli valikoitunut taloushistoria, jota hän piti mielenkiintoisena tutustuttuaan uuteen professoriin, Sven-Erik Åströmiin. Kansantaloustieteilijä sai työtä Suomen Pankin taloustieteelliseltä tutkimuslaitokselta. Laitos edellytti jatko-opintojen harjoittamista, ja niinpä hän päätti aloittaa liseniaatilta vaadittavat sivulaudaturin opinnot taloushistoriassa.

Pihkalan varhainen tutkimus keskittyi paljolti Suomen talouteen ja Suomen ulkomaankauppaan. Hän oli ensimmäisiä ns. Suomen kasvututkimuksen tutkijoita, missä taloustutkijat ja taloushistorioitsijat tutkivat eri toimialojen kehitystä rakentamalla lähinnä tuotanto- ja työllisyystilastoja uuden kansantalouden tilinpidon mukaisesti. Pihkalan jälkeen kasvututkimusta tekivät monet muutkin tutkijat, ja tuloksena oli Suomen Pankin julkaisema monipuolinen, kolmetoistaosainen teossarja Suomen talouden kehityksestä vuodesta 1860 lähtien (Hjerppe 1988).¹ Ne koostuvat ajanjakson kehitystä kuvaavista tilastosarjoista ja niiden analyyseistä. Työ tehtiin Yhdysvalloissa aloitetun kansainvälisen mallin mukaisesti ja nykyinen kansantalouden tilinpito tavallaan edelleen jatkaa tätä työtä.

Myöhemmin Erkki Pihkala laajensi näkökulmaansa kirjoittamalla teoksen *Suomalaiset maailmantaloudessa keskiajalta EU-Suomeen* (2001), mutta palasi Eurooppaan teoksessa *Yhdentävä Eurooppa – Euroopan unionin taloushistoriaa* (2008) ja lopulta Suomen ja Ruotsin taloussuhteisiin teoksella *Itämaasta itsenäisyyteen: suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden vaikea subde*

(2010). Se on tiivis esitys Suomen historiasta ja erityisesti Ruotsin vaikutuksesta maamme kehitykseen ja kielikysymyksen monipuoliseen menneisyyteen.

Kuten kaikilla pitkän linjan tutkijoilla Pihkalalla on myös runsas ja monipuolinen, yli sataan artikkeliin yltävä tuotanto. Hänen tieteellistä tuotantoaan arvostetaan korkealle niin kotimaassa kuin kansainvälisesti.

Julkisuudessa professori Pihkala tunnettiin ehkä parhaiten Suomalaisuuden Liiton räväkkänä ja poleemisena puheenjohtajana. Hänet valittiin liiton johtoon 1988, ja hän hoiti tehtävää kahdeksan vuoden ajan. Liitto oli viidenkymmenen vuoden ajan, 1930-luvun kielitaistelujen päättymisen jälkeen, painottunut suomalaisuuden esitaistelijaksi. Toimintaa voitiin kuvailla hyvinkin sovinnolliseksi. Erkki Pihkalan puheenjohtajakaudella liiton toiminta kääntyi uudelleen kielitaistelun suuntaan, ja suuntaus on jatkunut seuraavienkin puheenjohtajien aikana. Luotiin käsite ”pakkoruotsi” ja vaadittiin ruotsin kielen erityisaseman poistamista. Suomalaisuuden Liiton toimintaan kohdistui jo Pihkalan kaudella varsin paljon arvostelua, ja se lisääntyi entisestään 2000-luvun alkuvuosina. □

Kirjallisuus

Hjerppe, R. (1988), Suomen talous 1860–1985: kasvu ja rakennemuutos. Suomen Pankki, Valtion painatuskeskus, Helsinki.

¹ Tämä tutkimus oli osittain yhteenveto julkaistuista kasvututkimuksista lisättyinä selvityksillä puuttuvien toimialojen kehityksestä.